

Політичний піар «в камуфляжі»

*експертна оцінка присутності та прояву
політичних партій в медіа під час воєнних
подій на Сході (вересень 2014р.)*

Київ 2014

Автори:

1. *Іванов В.Ф.*, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри реклами та зв'язків з громадськістю Інституту журналістики КНУ ім.Тараса Шевченка, президент Академії української преси
2. *Совенко О.С.*, провідний соціолог навчальної лабораторії прикладних соціологічних досліджень факультету соціології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
3. *Волошенко О.В.*, провідний мистецтвознавець відділу кіномистецтва Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. Максима Рильського НАН України, виконавчий директор Академії української преси

Політична парламенська кампанія осені 2014 року відбувається у контексті складних, суперечливих процесів внутрішньо та зовнішньо-політичного характеру. Весь український політикум – провладний та опозиційний – час від часу втягується у ланцюг підозри та недовіри, трансльований та інколи ініційований через медіа.

Відновити довіру та вдало провести свою агітаційну кампанію – непросте завдання для партій. Та чи вдаються вони до крайніх дій задля свого піару? Чи нехтують принципами моралі та гуманізму, влаштовуючи свою рекламну діяльність на протиставленні інтересів мешканців різних регіонів країни, чи демонструють показову благодійність постраждалим лише для власної «розкрутки»? Чи можна загалом сказати, що політичні меседжі на сьогодні виграють за рахунок воєнного камуфляжу?

Ми запитали експертів про їх думки щодо сьогодишньої присутності та прояву політичних партій в українських медіа.

Експертами виступили науковці: медіа аналітики, викладачі дисциплін масової комунікації, соціологи, політологи, професійно приналежні до аналітичної діяльності щодо мас-медіа (всього 21 особа) з різних регіонів України. Більшість з них (15 осіб) представляють насамперед освітні організації, 3 особи працюють у недержавних організаціях, по 1 особі у дослідницькій, державно-адміністративній, медійній організаціях. Досвід наукової / аналітичної роботи експертів складає від 8 до 40 років.

Польовий етап дослідження відбувся 9-16 вересня 2014р.

Об'єктом дослідження є висвітлення воєнних подій на Сході в українських медіа.

Предметом дослідження є присутність та прояв політичних партій в медіа під час висвітлення воєнних подій на Сході країни.

Метод:

Напівформалізовані експертні опитування (вересень 2014р.).

Процедура:

Експерти оцінюють ступінь присутності та прояви політичних партій – а саме, побудову їх агітації - в різних видах медіа під час висвітлення воєнних подій на Сході країни.

Мета дослідження:

Визначення думки експертів щодо ступеня присутності та проявів політичних партій, їх передвиборчої агітації в різних видах медіа під час висвітлення воєнних подій на Сході країни.

Задачі дослідження:

- З'ясувати найбільш популярні джерела інформування експертів щодо перебігу воєнних подій на Сході країни;
- Побудувати рейтинг довіри експертів до різних джерел інформації щодо перебігу воєнних подій на Сході країни;
- Охарактеризувати ставлення експертів до певних політичних суб'єктів, їх ролі у сьогоднішній ситуації та бачення розвитку подій щодо воєнних операцій на Сході;
- Визначити ступінь присутності політичних партій та спрямованість їх передвиборчої агітації в медіа.

Особливості дослідження:

Висока соціальна, політична напруга в нашому суспільстві, викликана насамперед масштабними військовими протистояннями в Донецькій та Луганській областях, а також наявністю локальних порушень звичного режиму доступу до медіа в деяких місцевостях, зокрема – відключення / заборона деяких інформаційних джерел та інше призвела до того, що частина запрошених нами експертів не змогла взяти участь у дослідженні.

Основні результати дослідження

1. Найбільш популярні джерела інформування експертів щодо перебігу воєнних подій на Сході країни.

Всі наші експерти уважно слідкують, послуговуючись різними медіа, за перебігом політичних подій в країні, особливо – за воєнними інцидентами та їх відлунням, що ми з'ясували спеціальним питанням «**Наскільки уважно Ви слідкуєте за висвітленням у медіа воєнних подій на Сході країни?**».

Зокрема, оцінюючи інтенсивність споживання різних джерел, експерти надають найвищі бали *онлайн*виданням (4,6 в середньому) та *соціальним мережам* (4,1), по 3 бали інтенсивності споживання отримують *телебачення* і *власні спостереження та джерела*. На останніх позиціях за інтенсивністю споживання *радіо* (1,9) та *друкована преса* (2 бали).

Наскільки інтенсивно Ви споживаєте інформацію щодо воєнних подій на Сході країни з кожного з наведених джерел? Оцініть кожне джерело за шкалою 1-5, де 1 – найменше споживаю, 5 – найбільше.

№	Джерела	Споживаю (1-5)
1.	Інтернет: онлайнвидання / сайти новин	4,6
2.	Інтернет: соціальні мережі тощо	4,1
3.	Телебачення	3
4.	Власні спостереження та джерела	3
5.	Знайомі таколеги, їх думки та висновки	2,6
6.	Знайомі та друзі – очевидці подій, їх близькі та ін.	2,4
7.	Друкована преса	2
8.	Радіо	1,9

2. Рейтинг довіри експертів до різних джерел інформації щодо перебігу воєнних подій на Сході країни.

Цікаво порівняти між собою інтенсивність споживання різних джерел інформації та довіру до них. Так, оцінюючи довіру до вживаних джерел, експерти на перше місце поставили *власні спостереження та джерела* (4,3), усереднені бали отримали такі джерела, як *онлайнвидання, соціальні мережі, знайомі-колеги* (по 3,3) та *знайомі-друзі* (3,2), а інші джерела – 2,6 - 3,1 бали. Тобто, споживання *інтернету* є трохи більш інтенсивним, ніж прояв довіри до нього, а от *власним спостереженням та джерелам* експерти довіряють набагато більше, ніж користуються ними.

Наскільки Ви довіряєте даним джерелам у висвітленні воєнних подій на Сході країни? Оцініть кожне джерело за шкалою 1-5, де 1 – найменше довіряю, 5 – найбільше.

№	Джерела	Довіряю (1-5)
1.	Власні спостереження та джерела	4,3
2.	Інтернет: онлайнвидання / сайти новин	3,3
3.	Інтернет: соціальні мережі тощо	3,3
4.	Знайомі-колеги, їх думки та висновки	3,3
5.	Знайомі та друзі – очевидці подій, їх близькі та ін.	3,2
6.	Друкована преса	3,1
7.	Телебачення	2,8
8.	Радіо	2,6

3. Ставлення експертів до певних політичних суб'єктів, їх ролі у сьогоднішній ситуації та бачення розвитку подій щодо воєнних операцій на Сході.

Для визначення загального ставлення експертів до різних політичних суб'єктів ми вирішили з'ясувати їх думки щодо їх на ситуацію, що склалась у нашій країні.

Наскільки Ви вважаєте винними у важкій ситуації в нашій країні кожного з наступних політичних суб'єктів чи явищ? Оцініть за шкалою 0-5 бали, де 0 – не винний, 5 – найбільш винний.

№	Політичні суб'єкти, явища	Середній бал (1-5)
1.	Росія / В.Путін	4,7
2.	Сепаратисти (ДНР, ЛНР)	4,3
3.	Українські олігархи	3,9
4.	Українська влада	2,5
5.	Радикальні націоналісти	2,0
6.	США та ЄС	1,7
7.	Майдан та його наслідки	0,6

Як бачимо, максимально винними у складній ситуації в нашій країні експерти вважають зовнішніх політичних суб'єктів – Росію та В.Путіна (4,7 балів), також високу провину вбачають у діях сепаратистів (4,3) й українських олігархів (3,9), а теперішній українській владі приписують середню ступінь провини (2,5 балів).

Коментарі експертів:

- *«США та ЄС винні тому, що не зупинили Росію та Путіна після анексії Грузії і тим більше Криму. Українські олігархи? Януковичі, Курченко, Ахметов, Єфремов, Новінській — 5 балів. Таратути, Єремєєв та Коломойський — 3 бали. Димніський та Дубневичі — 1 бал. Майдан до війни має безпосередній стосунок, але і він був пов'язаний з ультиматумами, які Путін висував Януковичу, з провальним*

Вільнюським самітом, тобто, Майдан — ланцюжок однієї путінської параної»;

- *«ЄС висловлюють замало підтримки Україні, така нерішучість поглиблює конфлікт і затягує його у тривале протистояння. Українські олігархи не надають надійної підтримки державі у скрутній ситуації, дехто займає очікувальну позицію. Погіршити ситуацію можуть різкі заяви від правих сил, тому їм слід утриматися зараз від безкомпромісних оцінок. Владі зараз найважче і навколо неї мали б консолидуватися українці, але саму владу потрібно оновлювати, бо у ній залишилося багато людей попереднього режиму - вони можуть зрадити чи й одверто підтримують ворога»;*
- *«...вважаю неправильним об'єднувати Путіна та Росію, а також США та ЄС. Путін - то ще не вся Росія, а у ЄС та США позиції щодо війни на Сході України децю різняться».*

Серед **інших** суб'єктів та факторів, що вплинули на теперішнє становище країни експерти називають:

- *«Непрозорість домовленостей на піку кризи січня-лютого 2014 року»;*
- *«Часом українські журналісти порушували етичний кодекс, чим сприяли накопиченню негативних тенденцій - темники, джінса, безвідповідальність, обслуговування політичних інтересів, низький професіоналізм»;*
- *«ЗМІ - оскільки вони через "змагання" забувають чути іншу точну зору»;*
- *«Думаю, це і суспільство (до речі, як наше українське, так і російське), зокрема, усі ті, кому байдуже»;*
- *«Винні і лідери країни, і виборці. Саме їх діяльність та бездіяльність є причиною стану, результатом якого став Майдан, а потім війна на Сході. Саме лідери (політичні та бізнесові) так управляли країною в попередні роки, що ми отримали Майдан і все інше»;*
- *«Генералітет, агенти ворога, проросійські частини населення»;*
- *«Правовий нігілізм та безвідповідальність українських політиків».*

Ми запропонували експертам вибрати один з найбільш вірогідних на їх думку сценаріїв розвитку подій на Сході або додати своє бачення розв'язання конфлікту.

Який сценарій, Ви вважаєте, був би найбільш вірогідним для припинення конфлікту на Сході? Чому Ви так думаєте? Оберіть ОДИН варіант відповіді.

	Вірогідний сценарій	Частота вибору
1.	Перемога сил АТО та повноцінне встановлення української влади на Донбасі	11
2.	Федералізація України	1
3.	Незалежність ДНР і ЛНР	1
4.	Входження Донбасу до складу Росії	1
5.	Інше	5
6.	Важко сказати	2

Деякі з коментарів експертів щодо обраного сценарію «Перемога сил АТО та повноцінне встановлення української влади на Донбасі»:

- *«будь-який інший варіант призведе до втрати державності в ближчій чи дальшій перспективі»;*
- *«Думаю, ця перемога дуже потрібна нам як суспільству та як країні. Хоча цього буде важко досягти, оскільки для Путіна це буде нищівна поразка»;*
- *«інше - поразка для держави»;*
- *«Да ты что... казенные земли разбазариваешь? Так никаких волостей не напасешься» («Іван Васильович змінює професію», 1973 рік...)*

А до варіанту розв'язання конфлікту «Федералізація України»:

- *«Будь-який варіант взаємоузгодження інтересів та примирення конфліктуючих сторін шляхом переговорів. Найважливіше - добрі відносини».*

Експерт, що передбачає проголошення «Незалежності ДНР і ЛНР», додає:

- *«...для того, аби всім стало легше, треба відокремити від України тих, хто не хоче бути з нею. Але одразу ж варто зазначити, що на*

території, де люди схильні до сепаратизму (як в Бессарабії Одеської області), треба підвищити контроль над формуваннями та зборами громадян».

Щодо *інших* сценаріїв, - у експертів наступні припущення:

- *«Поєднання дипломатичних, військових, інформаційних та економічних зусиль Великої України вимагає більше часу, але береже життя, не налаштовує регіони один проти одного, не втягує інші країни до конфлікту, сприяє формуванню нації»;*
- *«Тимчасовий спеціальний статус для захоплених територій. Це дозволить припинити війну. І усім зайнятись тим, що вони мають робити»;*
- *«Трансінтеграція окупованої території (перетворення на зону замороженого конфлікту, постійне джерело напруження, кривава рана України) - це і є найбільша мета Путіна»;*
- *«1. Форс-мажорні обставини, що призведуть до летального кінця президента РФ Володимира Путіна та його прибічників. 2. Реакція світової спільноти (впровадження санкцій та інші заходи), що призведе до призупинення загарбницьких дій Росії»;*
- *«Думаю, наиболее вероятен вариант, когда ДНР и ЛНР останутся в составе Украины как особые автономные образования. В таком статусе они смогут выполнять функцию рычага давления на Киев, и это более чем устроит Москву. С формальной стороны, Украина сохранит единство, и это устроит официальных лиц в Киеве, которые в результате сохраняют свое лицо. Но по сути это единство будет очень шатким, и будет куплено ценой тяжкого бремени, которым лягут на слабую экономику Украины полностью разрушенные территории ЛНР и ДНР. Но такой ослабляющий украинскую экономику фактор опять-таки вполне должен устроит Москву».*

Таким чином, серед експертів присутні сподівання на повернення старого порядку в Україні, але також існує бачення перспектив досягнення нових домовленостей та перерозподілу певних сфер впливу на наших територіях.

4. Ступінь присутності політичних партій та спрямованість їх передвиборчої агітації в медіа.

Передвиборча агітація політичних партій сьогодні – частина їх щоденної діяльності, спосіб заявити про себе і запам'ятатись виборцям. Які партії найбільше ресурсів витрачають на власний піар, найчастіше з'являючись у медіа?

Присутність яких партій на сьогодні в медіа, на Вашу думку, є найбільш вираженою агітацією? Відмітьте усі варіанти або впишіть ІНШЕ.

	Партія	Присутність (0-21)
1.	Радикальна Партія Олега Ляшка	16
2.	«Батьківщина» (Ю.Тимошенко)	12
3.	Блок П.Порошенка (В.Кличко, А.Богомолець, Ю.Луценко)	10
4.	«Партія регіонів» (О.Єфремов)	6
5.	«Народний Фронт» (А.Яценюк, О.Турчинов)	6
6.	«Громадянська позиція» (А.Гриценко)	5
7.	«Свобода» (О.Тягнибок)	5
8.	«Сильна Україна» (С.Тігіпко)	5
9.	«Самопоміч» (А.Садовий)	1
10.	Комуністична партія України	1
11.	Соціалістична партія України	1
12.	ІНШЕ (Блок лівих сил)	1
13.	ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	1

Найбільшу присутність політичних партій в медіа експерти пояснюють *«наявністю потужного медійного ресурсу та коштів»*. Із лідерів, яких виділили наші учасники опитування: Радикальна партія О.Ляшка, ВО «Батьківщина» та Блок П.Порошенка, найбільш скептичне ставлення в експертів викликає перша партія, яка *«не партія, а в чистому вигляді піар-проект без жодного програмного наповнення»*; *«агітація для Радикальної Партія Олега Ляшка - це суть та спосіб існування»*.

«Радикальна партія Ляшка та «Свобода» з самого початку своєї публічної діяльності практикувала досить примітивну, але інтенсивну медіа політику. У Блока П.Порошенка є декілька виразних псевдо-спікерів як-то Луценко, який не може не прокоментувати подію. І Блок П.Порошенка, і «Патріоти України» («Народний Фронт») мають в своєму складі публічних особистостей - перших осіб держави».

«Багато залежить від регіону країни. В Західному регіоні агітація партії А. Садового сильно відчутна». «У наших одеських регіональних ЗМІ "Морская партия" та С.Ківалов, губернатор І.Палиця, С.Тігіпко та С.Фабрикант ("Сильна Україна"), І.Марков, О.Гончаренко - "Партия развития"».

Насамкінець ми поцікавились, хто з політиків найчастіше з'являється так би мовити «в камуфляжі», пов'язує свою агітацію з воєнними подіями на Сході країни.

Які політичні партії чи їх лідери роблять, за Вашим спостереженням, піар на воєнній / антитерористичній тематиці сьогодні?

Кілька експертів впевнені, що всі політики на сьогодні в той чи інший спосіб роблять собі імідж на антитерористичній тематиці:

- *«Усі використовують воєнну тематику для просування. Проте є більш і менш брудні прийоми».*
- *«На военной/антитеррористической тематике сегодня не делает себе пиар только ленивый. Но наиболее циничным и лживым, на мой взгляд, является использование этой тематики Олегом Ляшко».*
- *«Всі (нинішні) парламентські партії, щонайменше».*

Інші можуть назвати конкретні партії: Радикальна партія Олега Ляшка, «Батьківщина», «Свобода», Блок П.Порошенка, «Народний Фронт», Партія регіонів, «Громадянська позиція», Правий сектор, комуністи.

А серед політиків: О.Ляшко, П.Порошенко, А.Аваков, О.Єфремов, О.Царьов, А.Гриценко, Ю.Луценко, О.Бондаренко, С.Тігіпко та «меншою мірою Олег Тягнибок, лідери «Свобода» та Сергій Соколов («Батьківщина»). Антон Геращенко (тепер від «Народного фронту») та Ірина Геращенко від «Удару».

Висновки

Таким чином ми отримали експертні оцінки ступеня присутності та проявів політичних партій, їх передвиборчої агітації в різних медіа під час висвітлення воєнних подій на Сході країни.

- 1. Найбільш популярними джерелами інформування експертів щодо перебігу воєнних подій на Сході країни є онлайнвидання (4,6 балів у середньому) та соціальні мережі (4,1), по 3 бали інтенсивності споживання отримують телебачення і власні спостереження та джерела.** На останніх позиціях за інтенсивністю споживання *радіо* (1,9) та *друкована преса* (2 бали).
- 2. Рейтинг довіри експертів до вживаних джерел щодо перебігу воєнних подій на Сході країни містить на першому місці власні спостереження та джерела (4,3 бали), далі - онлайнвидання, соціальні мережі, знайомі/колеги (по 3,3 бали) та знайомі/друзі (3,2), а інші джерела дістають трохи менше балів.** Споживання *інтернету* є трохи більш інтенсивним, аніж прояв довіри до нього, а от *власним спостереженням та джерелам* експерти довіряють набагато більше, аніж користуються ними.
- 3. Ставлення експертів до певних політичних суб'єктів, їх ролі у сьогоднішній ситуації** виражене у тому, що максимально винними у складній ситуації в нашій країні експерти вважають зовнішніх політичних суб'єктів – *Росію та В.Путіна* (4,7 балів), також високу провину вбачають у діях *сепаратистів* (4,3) й *українських олігархів* (3,9), а теперішній *українській владі* приписують середню ступінь (2,5 балів). А іншими ж винуватцями складної ситуації, що виникла, називають *медіа* та саме *суспільство*, що проявляє байдужість у багатьох важливих моментах. Окрім того – *«генералітет»* та *політичні лідери*, які діють непрофесійно та нехтують інтересами держави. Найкращим **вірогідним сценарієм припинення конфлікту на Сході** експерти вважають *«Перемогу сил АТО та повноцінне встановлення української влади на Донбасі»*, адже *«будь-який інший варіант призведе до втрати державності в ближчій чи дальшій перспективі»*. Але серед експертів присутні сподівання як на повернення старого порядку в Україні, так і бачення перспектив досягнення нових домовленостей та перерозподілу певних сфер впливу на наших територіях.

4. Найбільшу присутність політичних партій в медіа експерти пояснюють *«наявністю потужного медійного ресурсу та коштів»*. Лідерами є: Радикальна партія О.Ляшка, ВО «Батьківщина» та Блок П.Порошенка. Також **на антитерористичній тематиці роблять собі імідж** «Свобода», «Народний Фронт», Партія регіонів, «Громадянська позиція», Правий сектор та комуністи. А серед окремих політиків – насамперед О.Ляшко, П.Порошенко, А.Аваков, О.Єфремов, О.Царьов, А.Гриценко та Ю.Луценко.

Отже експерти визнають вагому присутність політичного піару «в камуфляжі» в українських медіа. А також визначають лідерів такої передвиборчої агітації.

Коментарі експертів:

«ЄС висловлюють замало підтримки Україні, така нерішучість поглиблює конфлікт і затягує його у тривале протистояння. Українські олігархи не надають надійної підтримки державі у скрутній ситуації, дехто займає очікувальну позицію. Погіршити ситуацію можуть різкі заяви від правих сил, тому їм слід утриматися зараз від безкомпромісних оцінок. Владі зараз найважче і навколо неї мали б консолідуватися українці, але саму владу потрібно оновлювати, бо у ній залишилося багато людей попереднього режиму - вони можуть зрадити чи й одверто підтримують ворога»

«Поєднання дипломатичних, військових, інформаційних та економічних зусиль Великої України вимагає більше часу, але береже життя, не налаштовує регіони один проти одного, не втягує інші країни до конфлікту, сприяє формуванню нації»

«Усі використовують воєнну тематику для просування. Проте є більш і менш брудні прийоми»

Дослідження здійснювалось Академією Української Преси (АУП) за участі вчених Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Дослідження здійснене за підтримки Міжнародного фонду "Відродження". Погляди та висновки, викладені у цьому звіті, належать авторам